

Ileana Alexandra ORLICH

Trupul femeii ca un câmp de luptă...

Piesa lui Matei Vișniec explică prin propriul titlu calitatea devastatoare a materialului prezentat: pe o scenă, altminteri goală, se află un pat de spital și o femeie care scrie într-un jurnal, undeva în Croația anului 1994. Din primele cuvinte rostite pe scenă în spectacolul Monei Chirilă, intitulat sugestiv *Sexul femeii ca un câmp de luptă*, asistăm la o lectură din jurnalul personajului Kate care afirmă tristele adevăruri cunoscute la sfârșitul secolului tocmai încheiat: „În războaiele etnice, trupul femeii devine un câmp de luptă, așa cum am văzut în Europa la sfârșitul secolului 20. Iar arma așa numitului *soldat* din zilele noastre este scaldată în strigătele femeilor siluite, așa cum – în timpuri trecute – tășul spadei cavalerului era scaldat în sângele dușmanului.”

Tot din cuvintele lui Kate, de profesie psiholog la un spital din Boston dar, aflată pentru moment în spațiul fostei Iugoslavii ca membră a organizației Peace Corps, înțelegem corelația cu un context freudian, prin care violența naționaliștilor din Bosnia devine pentru Kate un echivalent al sadismului în termenii explicației de Freud. În evaluarea pacientei Dorra, victimă a unui viol în serie și purtătoare a unui nume absolut neîntâmplător, Kate ajunge la concluzia că naționalismul diverselor grupuri etnice din fosta Iugoslavia nu constituie altceva decât o expresie a ceea ce Freud considera un sadism infantil, iar violențele atacuri contra femeilor o reflecție a impotenței sexuale. În cuvintele lui Kate, „impulsul sexual și libido-ul naționalist devin noțiuni utile atunci când încercăm să înțelegem cazurile de viol perpetuate în timpul războaielor etnice.”

Ca victimă imediată a războiului din Bosnia, Dorra manifestă toate reacțiile descrise de Cathy Caruth (*Trauma: Exploration in Memory*) asupra traumei (concept pivotal) și isteriei (reacție la traumă): o stare de confuzie și de oboseală permanentă, însoțite de o lipsă totală a oricăror reacții, o paralizie de pe urma traumei care face pacientul incapabil de a răspunde oricărei manifestări a celor din jur. În acest context, Dorra refuză să răspundă întrebărilor puse de Kate și, ascunsă sub pătură, nu poate spune mai mult decât „te urăsc” ori de câte ori Kate părăsește încăperea.

Dialogul care se încropește în cele din urmă între Kate și Dorra este axat pe enunțarea unui lung șir de prejudecăți asupra tuturor minorităților din Balcani, de la bulgari, greci, sârbi, români, și evrei la croați, unguri și țigani, articulate de Dorra dincolo de tăcerea ei refractară și înlocuită acum, în mare măsură și datorită vinului pe care-l bea, de o stare

euforică. Nelăsându-se mai prejos, Kate face și ea o listă a minorităților etnice din Statele Unite și împroașcă asupra negrilor, mexicanilor, și indienilor americani o aproximare a insultelor conferite balcaniștilor de către Dorra. Acest schimb de insulte la adresa minorităților din Balcani și SUA, făcut de către cele două protagoniste aflate într-o stare evidentă de ebrietate este de fapt unul dintre punctele de interes ale piesei văzută ca răspuns în fața atrocităților comise în Bosnia. În formularea lui Vișniec, acest răspuns articulat în cadrul piesei este nu numai în acord cu critica și opinia internațională care condamnă încă din primele zile războiului din fosta Iugoslavia, dar poate fi considerat, mai ales prin prisma diatribelor asupra diverselor etnii rostite de cele două protagoniste, ca o reacție la romanul lui Milorad Pavić, *Dictionarul Khazarilor*.

Foto de Bogdan Pop-Cîmpean

Publicat în 1984, romanul lui Pavić este în fond o carte „otrăvită”, după cum o caracteriza David Damrosh în discuția sa asupra romanului, un ecou al lozincilor naționaliste ale lui Slobodan Milošević prin care Pavić sugerează *necesitatea de a segmenta* Iugoslavia în scopul de a-i salva pe sârbi aflați la cheremul minorităților bosniace sau croate. Conform opticii lui Pavić, sârbi alcătuiesc o comunitate fără egal, cea mai veche în spațiul încadrat de munții Himalaia și Pirinei, un popor care, așa cum declara Pavić într-un interviu acordat în 1989, „mânca cu furculițe de aur în secolul XIII, atunci când cei din vestul Europei smulgeau carnea crudă cu degetele de pe oase”. În măsura în care îi prezintă pe Khazari drept strămoși ai actualilor sârbi și ca o comunitate legendară

distrusă de ruși, romanul lui Pavić este plin de invective aduse de un drac împielit la adresa multiculturalismului și a democrației, ale cărei legi protejează drepturile minorităților etnice: „Iată rezultatele democrației. Înainte, națiunile mai numeroase le asuprau pe cele mai mici. Acum este invers. Acum, în numele democrației, micile națiuni le terorizează pe cele mari... În vreme ce americanilor le este frică de negri, negrilor le este frică de portoricani, evreilor de palestinieni, arabilor de evrei, sârbilor de albanezi, chinezilor de vietnamezi, englezilor de irlandezi. Peștii cei mici rod urechile peștilor mari... Democrația asta-i de rahat...”

Dictionarului conceput de Pavić ca o expresie a sentimentelor etnice ale autorului, Vișniec îi propune o piesă care aduce în prim plan victimele războiului din Bosnia prin prezența unor personaje feminine. Întâlnirea lor duce la o improbabilă prietenie și la nașterea unui copil pentru care războiul va rămâne doar o pagină din cărți scrise de un condei înmuat în otrava urii etnice.